

УДК 37.013.42:371.14

І. НІКОЛАЄСКУ

Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників

ОСОБЛИВОСТІ ІМІДЖОВОЇ ПІДГОТОВКИ СУЧАСНОГО ПЕДАГОГА В СИСТЕМІ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ

Обґрунтовується актуальність проблеми іміджової підготовки педагога з урахуванням сучасних тенденцій розвитку системи післядипломної освіти. Зазначено ефективність застосування інноваційних форм та методів навчання при умові використання відповідних педагогічних умов розвитку професійного іміджу сучасного педагога.

***Ключові слова:** іміджова підготовка, професійний імідж, післядипломна освіта, освітнє середовище, інноваційні методи навчання.*

Постановка проблеми, її зв'язок із важливими науковими та практичними завданнями. Сучасне суспільство динамічно розвивається, пристосовуючись до глобалізаційних процесів, переживаючи зміни підходів до освіти та соціокультурних орієнтирів. Це зумовлено переорієнтацією свідомості фахівця на постійний професійний розвиток як професійних, так і особистісних якостей, рівня підготовки, кваліфікованості і обізнаності з якомога більшим спектром питань, що стосуються його діяльності.

Особливої значущості ця проблема набуває в системі післядипломної освіти, яка орієнтує фахівців не лише на опанування додаткових сучасних знань, а й на стимулювання їхньої пізнавальної активності, творчих пошуків, особистісного зростання, професійної компетентності. Тому тема вдосконалення та саморозвитку сучасного педагога актуальна й своєчасна.

Аналіз останніх досліджень і публікацій із проблеми, виділення невирішених її частин. Проблемі підвищення кваліфікації педагогічних працівників присвятили свої праці вітчизняні науковці: Л. Даниленко, В. Олійник, В. Маслов, Г. Єльнікова, Н. Протасова, В. Пуцов, Л. Пуховська, В. Семиченко та ін.; роль інститутів післядипломної педагогічної освіти у підвищенні професійної компетентності педагога визначали у своїх роботах Т. Сорочан, Л. Хоружа.

У зв'язку з підсиленням уваги до професійного самозростання педагога суттєвого значення набуває питання розвитку професійного іміджу. Дослідження С. Амінтаєвої, М. Апраксіної, О. Бекетової, Л. Жарікової, О. Калюжного, О. Петрової, Н. Тарасенко, В. Шепеля, В. Черепанової та ін. сприяють виокремленню нової галузі педагогічної науки – педагогічної іміджології, де імідж розглядається як певний фактор успіху в професійній діяльності; як інструмент, який допомагає вибудовувати стосунки з оточуючими; як елемент конкурентоспроможності і просування на ринку праці.

Аналіз наукових праць та публікацій у педагогічній пресі дає змогу дійти висновку, що в останні роки не проводилися комплексні дослідження щодо підготовки педагога в закладах післядипломної освіти з основ педагогічної іміджології як однієї з умов розвитку самоорганізації та самовдосконалення в системі професійної освіти.

Формулювання мети статті. Мета статті зумовлюється потребою в обґрунтуванні та усвідомленні особливостей іміджової підготовки сучасного педагога в системі післядипломної освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих результатів. В історії педагогіки можна послідовно простежити науковий інтерес до проблеми підготовки і перепідготовки педагога в закладах післядипломної освіти. Історико-логічний аналіз матеріалів з досліджуваної проблеми показав, що підготовка педагогів розглядається як цілісна складова світової та вітчизняної освіти. У низці

досліджень (В. Бочарова, О. Госсе, В. Гриньова, А. Кузьмінський, І. Курляк, В. Левічева, П. Лузан, В. Семиченко та ін.) підготовка розглядається як процес, цільовим призначенням якого є готовність до виконання професійної діяльності, формування та розвиток різних її видів (мотиваційної, змістової, діяльнісної).

Російський учений О. Ляшенко пропонує розглядати підготовку педагогічного працівника за кількома варіантами, як-то: формування психофізіологічної установки особистості; сформованість мотиваційної установки на соціальну реальність; професійно сформовані якості, розвиток складових професійної компетентності [2].

У зв'язку з цим професійна підготовка сучасного педагога має бути направлена на пріоритетність розвитку особистісно-професійних якостей, які становлять базове інваріантне ціннісне ядро професійного іміджу спеціаліста, культурно-духовного світу педагога як основи його професійних досягнень. Цьому сприяє підготовка педагога з основ педагогічної іміджології та розвиток його професійного іміджу. Звідси, *професійний імідж* потрактовуємо як *форму життєвого вияву педагога, за допомогою якої він, активуючи особистісно-ділові якості, професійно та особистісно самоутверджується, іміджову підготовку* розглядаємо як *цілеспрямований, спеціально організований процес, цільовим призначенням якого є здатність педагога до самовдосконалення та самореалізації під час професійної діяльності*.

Потреба особистості педагога у самореалізації є фундаментальною потребою, актуалізація якої дозволяє людині стати собою, виконати своє призначення, реалізувати себе. Тому характерною особливістю іміджової підготовки сучасного педагога в закладах післядипломної освіти є її усеосяжний комунікативний характер. Кожна форма організації навчання у закладах післядипломної освіти (лекції, семінарські заняття, проектні роботи, консультації, різноманітні форми організації самостійної роботи дорослих студентів, науково-практичні семінари, конференції, фестивалі педагогічних інновацій, педагогічні читання тощо) – це певним чином побудоване професійно-педагогічне спілкування викладача зі слухачами курсів підвищення кваліфікації, яке вимагає від викладача не тільки знання певного спеціального матеріалу – змісту викладання, а перш за все, високого рівня розвитку професійних комунікативних якостей, що становлять домінанту психолого-педагогічної компетентності викладача закладу післядипломної освіти.

Особливості іміджової підготовки сучасного педагога виявляються, крім вищезазначеного, у тих положеннях, на яких будується освітній процес у закладах післядипломної освіти і які в цілому є притаманними лише для нього. Зазначимо деякі з цих положень.

По-перше, єдність наукового та навчального: викладач закладів післядипломної освіти повинен не тільки здійснювати навчання слухачів курсів підвищення кваліфікації, а й бути активним дослідником, ученим у тій галузі науки, яку він викладає. Професійний досвід та спеціальні дослідження підтверджують, що більшість дорослих студентів (понад 90 %) віддають перевагу педагогу-досліднику, який вводить їх у науковий пошук, а тому сприймається як найкращий лектор.

По-друге, спрямованість навчального процесу післядипломної освіти на самостійну роботу слухачів курсів підвищення кваліфікації, при цьому самостійна навчально-пізнавальна активність педагога має постійно зближуватися з дослідницькою роботою.

По-третє, зміст професійного навчання у закладах післядипломної освіти повинен повністю відповідати сучасним і прогнозованим тенденціям розвитку науки та виробництва, що потребує постійної самоосвіти і професійного розвитку педагога.

По-четверте, теоретична та практична підготовка педагога повинна мати комплексний характер (практична спрямованість лекцій, їх зв'язок з конкретною професійною діяльністю; гармонійна система навчальних практик, що мають виважені як теоретичний, так і практичний компоненти тощо).

По-п'яте, гуманістична спрямованість навчального процесу у післядипломній освіті, впровадження особистісного підходу в навчання як базової цінності, характеристиками

якого є «особистісна орієнтованість, самостійність, умотивованість навчання дорослих, опертя на їхній життєвий і практичний досвід, спрямованість на розв'язання проблем професійного розвитку педагогів» [3, с. 39], що забезпечує формування у вчителя механізмів самореалізації, саморозвитку, самовиховання. Розвиток професійного іміджу педагога в післядипломній освіті з урахуванням особистісно орієнтованого підходу базується на індивідуально-творчому розвитку особистості, який передбачає не тільки запам'ятовування та репродукування інформації, а її творче перетворення, знаходження в ній особистісного сенсу, формування до неї особистісного ставлення, оцінку її важливості, розуміння важливості самоосвітньої діяльності.

Зміст іміджової підготовки педагога в закладах післядипломної освіти зорієнтований не тільки (й не стільки) на традиційний «знанневий» підхід, а на організацію освітнього середовища в процесуальному відношенні, створенні умов для постійної професійної самоорганізації педагогів: постійний рух від самопідготовки до самореалізації, рефлексії результатів самовираження і вихід на новий більш високий рівень особистісної та професійної самоорганізації.

Розвиток професійного іміджу педагога в освітньому середовищі закладів післядипломної освіти відбувається на декількох рівнях функціонування останнього, які спрямовані на становлення особистості з урахуванням її задатків, можливостей, здібностей та здоров'я.

Перший рівень – творчий. Функціонування цього рівня забезпечується завдяки певним формам роботи, які сприяють формуванню особистості, здатної до творчого процесу в цілому, до життєвої самотворчості зокрема (школа молодого спеціаліста-педагога, творчі групи, науково-практичні семінари, індивідуальні співбесіди, наприклад для формування професійної компетентності, акмеологічні практикуми; тематичні конференції та круглі столи). Усі ці форми сприяють удосконаленню професійних умінь і навичок спеціаліста, розвитку творчого мислення, знаходженню оптимальних шляхів ефективної взаємодії з усіма суб'єктами навчально-виховного процесу, формуванню власного педагогічного стилю.

Другий рівень функціонування освітнього середовища, яке забезпечує розвиток професійного іміджу педагога – «навчання творчого пізнання, де пріоритет надається саморозвитку» [4, с. 59]. Цей рівень освітнього середовища передбачає:

- саморегульоване навчання, яке включає здатність особистості підніматися у своєму розвитку до рівня усвідомлення своїх здібностей, перетворювати і удосконалювати їх шляхом саморегуляції самого себе [5, с. 59]. Потенціал самовідтворення й саморозвитку інноваційного освітнього середовища забезпечується завдяки створенню умов для самонавчання, саморозвитку і самооновлення;

- наявність можливостей до самореалізації. Формування вільної творчої особистості забезпечується створенням умов для розвитку індивідуальних особливостей особистості, її духовного світу. Соціальні педагоги мають можливість самореалізуватися через участь у науково-практичних та міжнародних конференціях, соціально-педагогічних проектах, виставках передового педагогічного досвіду, висвітлення власних професійних ідей, доробок на шпальтах фахових видань;

- потреба в самовдосконаленні. До повноцінного розвитку творчих здібностей готова цілісна особистість, яка зуміла примирити свої внутрішні духовні ідеали з необхідністю відповідати зовнішнім нормам і правилам» [4, с. 78]. Така людина, на думку А. Маслоу, витрачає значно менше енергії на внутрішню боротьбу з самим собою, менше залежить від обставин і чужої думки, спрямована на самотворчість, всебічне удосконалення;

- свобода особистості в самореалізації всіх її природних задатків, спрямованих на добротворчість. «Самому розвивати себе. Для того, щоб людина ставала джерелом активності своєї діяльності, життя в цілому, їй треба не просто розвиватися по волі інших, але і навчитися самому розвивати себе. Це значить навчитися ставити перед собою задачі розвитку власної самості – свого внутрішнього, душевного життя (зокрема, своїх бажань, почуттів, розуму)», – наголошує Л. Кларіна [1, с. 51].

Навчання в системі післядипломної освіти має й інші особливості. Це динамічний і мобільний процес, який вимагає пошуку й застосування ефективних методів для забезпечення високої якості навчання педагогів, адже слухачі мають засвоїти значний обсяг інформації за достатньо короткий термін, виробити нові вміння і навички професійної діяльності. Виявлення наявного рівня знань слухачів дає можливість визначити форми і методи роботи з ними.

Найсучаснішими інноваційними методами організації навчального процесу в закладах післядипломної освіти, які забезпечують іміждову підготовку сучасного педагога, нами визначено такі:

– *лекція-дискусія*. Викладач на лекційних заняттях не тільки використовує відповіді слухачів курсів на свої питання, але й організовує вільний обмін думками в інтервалах між логічними розділами, що поживляє навчальний процес, активізує пізнавальну діяльність аудиторії, сприяє подоланню негативних позицій і помилкових думок дорослих студентів, виробленню в педагогів чіткої професійної позиції щодо власної діяльності, самовизначенню спеціаліста, розвитку наукового мислення, творчого підходу до вирішення соціально-педагогічних та психологічних проблем, обміну думками, запровадженню нових методик педагогічної діяльності. Ефект такої форми навчання досягається тільки при правильному підборі питань для дискусії й умілому, цілеспрямованому керуванні нею (наприклад, дискусії «Сучасний педагог у школі: хто він?», «Творча активність сучасного педагога – складовий компонент професійного іміджу»);

– *семінари-дискусії*, які сприяють розкриттю власної позиції педагога, його внутрішнього світу, окресленню особистісно-професійної траєкторії (наприклад, дискусійні питання, як-то «Чим можна пояснити необхідність формування бажаного іміджу?», «Що таке необхідний імідж?», «Як бажаний та необхідний імідж впливають на особистісний розвиток педагога?», «Чи є існування цих іміджів причиною особистісної стагнації?»).

– *лекції-презентації*. Робота із педагогами під час лекцій-презентацій орієнтована на підвищення рівня знань щодо обраної проблеми. Застосування комп'ютерних та інформаційних технологій дозволяє зосередити увагу на найбільш значущих питаннях та повідомленнях. Такий вид навчання сприяє поєднанню теоретичного матеріалу, запропонованого викладачем, та практичного досвіду, набутого педагогом під час професійної діяльності. Слухачі розробляють і презентують колегам презентації – опис досвіду як авторську методику викладання предмета, розроблену та апробовану вчителем програму факультативу (спецкурсу, гуртка), методичні рекомендації щодо викладання предмета, методичні публікації, посібники тощо;

– *спецкурс «Імідж сучасного педагога»*, освітній зміст та виховне спрямування якого мають на меті не лише забезпечити висококваліфіковану компетентність педагогів у професійній діяльності в загальноосвітніх установах, але й сприяти формуванню бачення особистої професійної кар'єри, важливості застосування для її розвитку елементів професійного іміджу та технології його побудови. Знання з педагогічної іміджології дозволяють визначити основні соціально-педагогічні та психологічні умови розвитку професійного іміджу педагога і шляхи професійної самореалізації його особистості;

– *рольові ігри*. Мета застосування рольової гри – навчання через залучення досвіду та використання почуттів. Вправи, які мають рольовий зміст, сприяють розширенню практичного досвіду учасників шляхом створення конкретних ситуацій, коли учаснику пропонують прийняти певне рішення чи обрати позицію відповідно до проблеми (виконати роль). У ході вирішення завдань активізуються не тільки знання, але й розвиваються колективні форми спілкування, виявляється емоційно-почуттєвий стан особистості, її професійні можливості та творчий потенціал;

– *модельовання ситуацій*. Цей метод передбачає створення й аналіз конкретної ситуації, модельовання типових ситуацій професійного спілкування. Аналіз конкретних

ситуацій, особливо конфліктних, дозволяє з'ясувати причини виникнення проблем, відшукати шляхи їх вирішення, проаналізувати власний досвід і вивчити досвід інших;

- *тренінгові заняття*. Заняття з використанням тренінгових вправ сприяють опануванню певних життєво важливих умінь педагогів, а саме: індивідуальні вміння, значущі для особистості в системі стосунків; групові (пов'язані з необхідністю діяти і працювати в групі); управлінські (пов'язані з питаннями самоорганізації особистістю своєї життєдіяльності). Наприклад, з метою розвитку комунікативної культури як одного із складника професійного іміджу педагога запропоновано тренінгове заняття «Вчимося ефективно спілкуватися». Заняття мало на меті розвиток у педагогів комунікативних навичок, уміння взаємодіяти, здатності поводитися відповідально. Кожна інформація супроводжувалася набором різноманітних практичних завдань (проблемні питання для «мозкового штурму», опитувальники, рольові ігри, робота з роздатковим матеріалом тощо), які передбачали використання індивідуальних, парних та групових форм роботи із соціальними педагогами;

- *завдання та вправи, які мають творчо-пошуковий характер*. Ці завдання сприяють розвитку індивідуальності, розкриттю творчого потенціалу особистості, його творчої самореалізації, умінь знаходити та розвивати власне «Я», допомагають посилити інтелектуальні можливості, пробудити емоційну зрілість. Завдання у вигляді розробки колажів, малюнків, складання пісень, есе, історій чи казок, продовження незакінчених речень відбувається як в індивідуальній формі, так і в груповій. Такі вправи насамперед є істотним рушієм ідей, а не перевіркою творчих талантів (наприклад, скласти власну формулу оптимізму, продовжити творче есе, вправи «Я ідеальний педагог», «Я як реальний педагог», «Як стати фізично привабливою й чарівною особистістю сучасному педагогу навчальних закладів?»).

Висновки з дослідження і перспективи подальших розвідок із напрямку. Вивчення формування та розвитку образу сучасного педагога – одне з головних завдань досліджень у сфері педагогічної іміджології. Однак, слід зазначити, що формування та розвиток його професійного іміджу буде успішним при впровадженні у заклади післядипломної освіти комплексу конкретних педагогічних умов та використанні сучасних педагогічних технологій й освітніх інновацій. У подальшому вважаємо за доцільне проведення дослідження тенденцій розвитку професійного іміджу педагога в міжкурсовий період.

Список використаних джерел

1. Кларина Л. *Процесс, направленный на развитие способности быть хозяином и творцом собственной жизни* / Л. Кларина // *Директор школы*. – 1999. – № 8–9. – С. 51–62.
2. Ляшенко О. І. *Особистісно орієнтоване знання як сучасна парадигма проектування змісту освіти* / О. І. Ляшенко // *Філософія освіти в сучасній Україні*. – К., 1996. – С. 339–343.
3. Ніколенко Л. *Модернізації післядипломної педагогічної освіти в контексті особистісно орієнтованого підходу* / Л. Ніколенко // *Післядипломна освіта в Україні*. – 2007. – № 2. – С. 38–41.
4. Приходченко К. І. *Творче освітньо-виховне середовище навчального закладу : навч. посіб.* / К. І. Приходченко. – Х. : Вид. група «Основа» : «Триада +», 2007. – 160 с.
5. Приходченко К. І. *Творчий освітньо-виховний простір в спеціалізованій гуманітарній школі* / К. І. Приходченко // *Педагогіка і психологія формування творчої особистості : проблеми і пошуки* : зб. наук. праць / [ред. кол. : Т. І. Суценько та ін.]. – Київ ; Запоріжжя, 2004. – Вип. 29. – С. 58–61.

Стаття надійшла до редакції 01.02.2012.

Николаеску И.

Черкасский областной институт последипломного образования педагогических работников, Украина

ОСОБЕННОСТИ ИМИДЖЕВОЙ ПОДГОТОВКИ СОВРЕМЕННОГО ПЕДАГОГА В СИСТЕМЕ ПОСЛЕДИПЛОМНОГО ОБРАЗОВАНИЯ

Обосновывается актуальность проблемы имиджевой подготовки педагога с учетом современных тенденций развития системы последипломного образования. Указана эффективность использования инновационных форм и методов обучения в совокупности с

определенными педагогическими условиями развития профессионального имиджа современного педагога.

Ключевые слова: *имиджевая подготовка, профессиональный имидж, последипломное образование, образовательная среда, инновационные методы обучения.*

Nikolayesku I.

Cherkassy Regional Institute of Postgraduate Education teachers, Ukraine

THE IMAGE TRAINING PECULIARITY OF THE MODERN TEACHERS IN THE SYSTEM OF POSTGRADUATE EDUCATION

The relevance of teacher training image substantiates with current development trends in the postgraduate education. The effectiveness of innovative forms and methods of training noted in the use of appropriate pedagogical conditions of the professional image of the modern teacher.

Keywords: *image training, professional image, postgraduate education, learning environment, innovative teaching methods.*